

14. Дражевська Л. З вікна тюрми і під тюрмою // *Наша віра*. 2003. № 9. Електронний ресурс. Режим доступу: http://nashavira.ukrlife.org/09_2003.html
15. Косач-Кривинюк О. *Леся Українка. Хронологія життя і творчості*. Нью-Йорк: УВАН, 1970. 923 с.
16. Косач Ю. *Пам'яті Олени Пчілки* // *Черлень: поезії*. Львів: Ізмарагд, 1935. 80 с.
17. Лариса Петрівна Косач-Квітка (Леся Українка): *Біографічні матеріали. Спогади. Іконографія* / [автор проекту і вст. ст. Т. Скрипка]. Нью-Йорк – Київ: Факт, 2004. 447 с.
18. Пчілка Олена. *Оповідання. З автобіографією*. Харків : Рух, 1930. С. 5 – 46.
19. Пчілка Олена. *Український дитячий театр* / упоряд., підготовка текстів, передм., текстологічні коментарі Л. П. Мірошніченко. Київ: Веселка, 2015. 439 с.
20. Русова С. *Наші визначні жінки. Вінніпег ; Канада, 1945. 50 с.*
21. Скрипка Т. *Родові гнізда Драгоманових-Косачів: їх устрій та культура*. Київ : Темпора, 2013. 656 с.
22. Старобинский Ж. *Поэзия и знание: История литературы и культуры*. Москва : Языки славянской культуры, 2002. Т. 2. 600 с.
23. Студинський К. *Зустріч Ольги Косачевої з Мелитоном Бучинським 1872 р. До історії єднання Великої України з Галичиною* // *Наша культура: науково-літературний місячник*. 1936. Кн. 2. С. 791 – 797.
24. Тищенко (Сірій) Ю. *З моїх зустрічей: спогади* / упоряд. О. І. Сидоренко, Н. М. Сидоренко // *Пам'ять століть*. 1997. № 6. С. 35–100.

УДК 398.87 : 78 : 787.6/.7 : 821.161.2 (477)

Віолетта Дутчак

доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри музичної україністики,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

ТВОРЧІСТЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ І БАНДУРНЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

У статті пропонується аналіз розвитку бандурного мистецтва діаспори ХХ – початку ХХІ ст. з урахуванням значення постаті й творчості Лесі Українки. Зокрема, виокремлено кобзарський

сегмент діяльності Лесі Українки, її внесок у фіксацію та збереження кобзарського репертуару, пізніше відтвореного в еміграційному та діаспорному середовищі. Визначено наукові й науково-публіцистичні праці митців діаспори, котрі актуалізували спадщину Лесі Українки для збереження кобзарських традицій. Проаналізовано виконавські й звукозаписні здобутки солістів та колективів бандуристів діаспори, котрі носять її ім'я та включають до репертуару твори на вірші поетеси.

Ключові слова: Леся Українка, кобзарство, епічний репертуар, бандурне мистецтво діаспори, аудіозаписи бандуристів.

Dutchak V. CREATIVITY OF LESYA UKRAINKA AND UKRAINIAN DIASPORA BANDURA ART.

The article offers an analysis of the diaspora bandura art development in the XX – the beginning of the XXI centuries, taking into account the significance of the figure and creativity of Lesya Ukrainka. In particular, the kobzar segment of Lesya Ukrainka's activity is being identified, her contribution to fixing and preserving the kobzar repertoire, later restored in the emigration and diaspora environment. The scientific and scientific-journalistic works of the diaspora artists are being defined, which actualized the legacy of Lesya Ukrainka to preserve the kobzar traditions. The performance and recording achievements of the diaspora soloists and collectives of bandura players are being analyzed, which bear her name and include her works in the repertoire.

Keywords: Lesya Ukrainka, kobzar art, epic repertoire, diaspora bandura art, bandura players recordings.

Постановка проблеми. Дослідження специфіки розвитку бандурного мистецтва України й діаспори більшою мірою пов'язують з творчістю Тараса Шевченка. Шевченкіана залишається значною частиною репертуару кобзарів минулого і сучасних виконавців. Натомість, дослідження репрезентації творчості Лесі Українки (1871–1913) в бандурному мистецтві, зокрема діаспори, практично не представлені. Проте дослідники її творчості зауважують, що «в роки спільного сімейного життя з К. В. Квіткою музично-етнографічні інтереси і заняття посідали

все більше місце в житті Лесі Українки, головний зміст музичної біографії письменниці» [9, с. 35]. Залишена нею фольклорно-етнографічна спадщина має вагоме значення для досліджень історичного розвитку кобзарства й бандурного мистецтва сучасності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Творчість бандуристів української діаспори аналізувалася багатьма вченими з позиції збереження кобзарських традицій, розвитку сольного й ансамблевого музикування бандуристів. Проте більшою мірою вивчався зв'язок бандурного мистецтва діаспори з відомими постатями української культури Т. Шевченком, М. Лисенком, Г. Хоткевичем та ін. Це, зокрема, праці В. Дутчак [4], Г. Карась [8], І. Куровської [13], В. Мішалова [15], О. Нирка [16] та ін.

Різностороння творча діяльність Лесі Українки неодноразово ставала предметом дослідження. Площина «Леся Українка і музика» вивчалася Г. Кисельовим [9], Л. Ярославич [19], «Леся Українка й бандурне мистецтво» розглядалася О. Бобечко, але переважно на матеріалі України [1]. Зауважимо також, що в Музеї ім. Лесі Українки в м. Ялта (Автономна Республіка Крим), завдяки невтомному ентузіасту бандуристу й педагогу О. Нирку в 90-тих – 2000-них рр. неодноразово проводилися кобзарські вечори та наукові читання [16]. Після його смерті до музею поетеси була передана значна частина його колекції кобз і бандур Криму й Кубані.

Мета і завдання статті. Метою статті є аналіз розвитку бандурного мистецтва діаспори ХХ – початку ХХІ ст. крізь призму значення постаті й творчості Лесі Українки. Зокрема, поставлені такі **завдання**: виокремити кобзарський сегмент діяльності Лесі Українки, її внесок у фіксацію та збереження кобзарського репертуару; визначити наукові й науково-публіцистичні праці митців діаспори, котрі актуалізували спадщину Лесі Українки для збереження кобзарських традицій; проаналізувати виконавські й звукозаписні здобутки солістів та колективів бандуристів діаспори.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Леся Українка й українське кобзарство.

Кобзарське мистецтво – унікальна сторінка музичної культури українського народу. Збережений інструментарій (кобзи, бандури), народний репертуар (епічний – думи, історичні пісні, духовно-релігійний – псалми, канти, колядки, пісенний й інструментальний – різного характеру й форми), традиція високого морального авторитету та національно-виховного ідеалу були й залишаються важливими джерелами для дослідників української культури. Одним з перших звернув увагу на кобзарство як феномен української культури М. Лисенко, зафіксувавши особливості інструментів та основні особливості кобзарського репертуару в наукових роботах «Характеристика музичних особливостей українських дум та пісень у виконанні кобзаря О. Вересая» (1873), «Дума про Хмельницького та Барабаша» (1883), «Народні музичні інструменти на Україні» (1894).

На початку ХХ ст. характер кобзарства суттєво змінюється. Зумовило цю зміну складне переплетення кількох суттєвих об'єктивних чинників як соціально-політичного, так й історико-культурологічного характеру: переслідування кобзарів, революційні та військові події, поява нових академічних форм виконавства та музичних жанрів, що вплинули на загальне слухацьке сприйняття, тощо. Переосмислення в кобзарстві відбувалися також у зв'язку із суб'єктивними чинниками: неможливістю підтримувати закритий від сторонніх сакральний статус кобзарських братств, активізацією міських центрів культури, на відміну від сільських, де функціонували кобзарські угруповання, впливом гри і співу сліпих бандуристів як носіїв національних музичних жанрів на виконавство передових представників української інтелігенції. С. Людкевич писав: «... життя й розвій нашого народу вказує зовсім не на те, щоб бандурна поезія й музика сказала давно своє останнє слово або щоб загибала в безвісті, а якраз те, що вона живе в народі й розвивається далі, що більше, вступає немовби в нову фазу розвою» [14, с. 183].

Науковий ґрунт для дослідження кобзарства на початку ХХ ст. заклали відомі фольклористи – Климент Квітка, Леся Українка, Філарет Колесса, Опанас Сластіон. Вони зорганізували експедицію 1908 року для фіксації на фонографічних валиках

традиційного репертуару народних співців – кобзарів та лірників Полтавської та Харківської губерній. Результати експедиції втілилися в публікацію Ф. Колессою текстів і мелодій дум («Мелодії українських народних дум»: I том – 1910 р., II том – 1913 р.). Цю працю Філарета Колесси доповнила і творча діяльність Лесі Українки, яка, разом з К. Квіткою, записала на фонограф репертуар кобзаря з Харківщини Гната Гончаренка під час перебування в Ялті – спів і гру дум «Про Олексія Поповича», «Про сестру і брата», «Про вдову і трьох синів»[10].

Десять дум з музичними речитаціями Ф. Колесса подав майже повністю і понад 60 варіантів – у фрагментах [10]. Одержавши ще за життя першу книгу записів Ф. Колесси, Леся Українка зауважила: «Тепер уже справді можна сказати: «Наша пісня, наша дума не вмере, не загине!» [19, с. 28].

У роботі Ф. Колесси невеликий розділ присвячено бандурі та лірі, де відзначені відмінності у строях інструментів різних бандуристів, у манері виконання, інструментального супроводу представників різних кобзарських шкіл [10, с. 59].

Саме стараннями прогресивних діячів української культури були не лише зафіксовані епічні зрізи репертуару кобзарів у звукозаписах та письмових розшифруваннях (Ф. Колесса, Леся Українка, К. Квітка, О. Сластіон, пізніше К. Грушевська, Д. Яворницький, Д. Ревуцький та ін.), а й спопуляризований цей напрям мистецтва шляхом видання методичної й нотної літератури (у самовчителів та підручниках гри на інструменті), аналізу регіональних та індивідуальних виконавських стилів бандуристів. Саме ці переломні фактори спричинили поступовий перехід від усної традиції кобзарства до писемної, а пізніше і процес його академізації.

У 2013 р. Інститутом проблем реєстрації інформації НАН України було здійснено оцифрування фонографічних записів репертуару кобзарів і лірників періоду 1904–1912 р. Значення цієї події дуже важливе, адже створило підґрунтя не лише для прослуховування, але й для реконструкції виконавцями записів зроблених Лесею Українкою, Ф. Колессою, К. Квіткою, О. Сластіоном, О. Бородаєм. Фоноколекція охоплює 56 валиків із записами українських дум, народних пісень, інструментальних композицій та інших творів, а також голосу Лесі Українки і Ф.

Колесси. Проект оприлюднений для широкої громадськості без жодних обмежень [11].

*Актуалізація фольклористичної спадщини Лесі Українки
для збереження кобзарських традицій в діаспорі*

Потреба збереження і трансляція традицій кобзарства в еміграції, пізніше в діаспорному середовищі завжди залишалася актуальною. Серед механізмів її забезпечення – окрім виготовлення інструментів та заснування навчально-виконавських осередків, було й видання наукових праць, методичних і нотних збірників. У наукових працях спостерігається акцентуація на етнографічно-фольклористичних дослідженнях кобзарства, історичних відомостях про кобзарів, їх інструментарій, репертуар, виконавську традицію. Одним з перших це здійснив відомий слобожанський бандурист Василь Ємець у роботі «Кобза і кобзарі» (Берлін, 1923 р.) [5].

У 1963 року у Вінніпегу виходить друком дослідження кобзаря Павла Конопленка-Запорожця «Кобза і бандура». У короткій анотації до книги зазначається: «Нариси про кобзарське мистецтво. Про кобзарів і лірників. Про невольників і боротьбу з наїзниками. Про думи і пісні. Про народні музичні інструменти, з 36-ма ілюстраціями та з бібліографічним описом важнішої літератури і спеціальним додатком: як зберігати від пошкодження музичні інструменти» [12]. Автор книги використав для її написання значний джерельний матеріал, про що свідчить і бібліографія, і цитований матеріал Г. Хоткевича, Ф. Колесси, Лесі Українки, М. Сумцова, В. Ємця, П. Житецького, І. Франка та ін.

Серед науково-публіцистичних праць Володимира Луціва (Великобританія, н. 5.06.1929 р.) – співака, бандуриста, дослідника, менеджера української культури за кордоном – вагоме місце займає одна з дослідницьких робіт про дослідження народного інструментарію: «Кобза-бандура: значення в історії українського народу». Опублікована вона українською і англійською мовами 1966 року у Великобританії [20]. У ній автор дає аналіз історичного розвитку інструмента кобзи-бандури від перших згадок про неї до першої половини ХХ ст. Стаття послідовно висвітлює вигляд і будову найдавніших

інструментів та їх еволюцію як у формі, так і в назві, наводить перші згадки про ці інструменти зі слів тогочасних дослідників та подорожуючих. Вагоме значення надає автор початку писемного друку дум у збірниках, а також аналізує діяльність відомих збирачів дум – І. Франка, Лесі Українки, В. Гнатюка та Ф. Колесси.

Першою комплексною роботою, повністю присвяченою бандурному мистецтву України та діаспори, можна вважати «Живі струни» відомого українського письменника Уласа Самчука (1905–1987). Це ґрунтовне документально-наукове дослідження з підзаголовком «Бандура і бандуристи» [18]. Надрукована книга 1976 року в Детройті (США), центральному осередку відомого діаспорного колективу – Капели бандуристів імені Т. Шевченка в м. Детройт (США), історія діяльності якого стала стрижнем видання. Ідея створення книги виникла з нагоди святкування 50-річчя творчої діяльності колективу (1968 р.), історію якої колектив веде від першого колективу, створеного Василем Ємцем у Києві 1918 року. «Епопея» мистецького життя капели, драматичні колізії історії функціонування колективу в Україні та за її межами спонукали до необхідності «закріпити все це друкованим, літературним словом» [18, с. 4]. Джерельним матеріалом для Уласа Самчука, який на прохання членів Капели бандуристів узявся за написання книги, стали архіви бібліотеки м. Торонто (Канада), концертний та ілюстративний архів самої Капели, а також особисті спогади і щоденники її учасників. Жанр книги У. Самчука «Живі струни» можна визначити як синтетичний, що об'єднує риси як літературні, публіцистичні, так і культурологічні, музикознавчі. У книзі переплелася стилістика історичної хроніки, літературно-філософського есе, мемуаристики, виконавсько-інтерпретаційних аналізів та узагальнень. Сам автор називав її «повістю временних літ» кобзарства, зважаючи на її літописний, розповідний характер [18, с. 65].

Дослідження містить широкий цитатний матеріал – історичний («Слово о полку Ігоревім», Галицько-Волинський літопис, твори М. Грушевського, М. Костомарова), фольклорний (думи – «Про смерть козака-бандуриста», «Невольницький

плач», «Про сестру і брата», «Про Івася Коновченка», «Про Хведора Безродного», «Про Богдана Хмельницького», «Про Івана Богуна», «Про сорочинські події 1905 року», українські народні пісні), літературний (твори Т. Шевченка, М. Гоголя, П. Куліша, Лесі Українки, Г. Чупринки, П. Тичини, О. Олеся, Л. Костенко), музикознавчий (дослідження М. Грінченка, Д. Ревуцького, Г. Хоткевича, А. Омельченка), публіцистичний (матеріали періодики Радянської України та діаспори). Відзначено внесок української і російської інтелігенції у справу дослідження кобзарства та запису народних пісень і дум (О. Сластіон, О. Рубець, К. Квітка, Леся Українка). Улас Самчук у літературній формі описує й аналізує найбільш значимі етапи у становленні наукових підходів до бандурного мистецтва – діяльність Миколи Лисенка, Гната Хоткевича, Андрія Омельченка, видання перших підручників гри на бандурі (В. Овчинникова, В. Шевченка, М. Домонтовича, Г. Хоткевича). Окремі сторінки присвячені творчому шляху видатних бандуристів ХХ ст. – Гната Хоткевича, Василя Ємця, Івана Кучугури-Кучеренка, Костя Мисевича, Антіна Чорного та ін. Автор підкреслює їх роль у пропаганді бандури як сольного інструмента «не сліпих старців, а зрячих інтелігентів» серед різних верств населення в Україні, на Кубані, в еміграції (Польщі, Чехії, США, Аргентині), вплив на процес удосконалення інструментарію, розширення репертуарних меж виконавців-бандуристів.

Репрезентація імені й творчості Лесі Українки у виконавських і звукозаписних здобутках солістів та колективів бандуристів діаспори

Збереження українських національних традицій в діаспорі набуває різноманітних проявів у видах народної творчості етнічної батьківщини. Стосовно бандури це проявилось у створенні численних кобзарських колективів, молодіжних творчих організацій, літніх таборів та ін. Подвижницька діяльність бандуристів сприяла ідентифікації українства в етнокультурно чужому середовищі.

Актуалізацію творчості Лесі Українки в середовищі української діаспори слід розглядати у двох взаємопов'язаних площинах. Перша – це виокремлення її імені для позначення знакових подій та назв колективів. Тут зауважимо значний

інтерес в діаспорному середовищі до імені поетеси, що переважає в Північній Америці та Австралії. Друга – композиторська, що охоплює авторські твори на тексти Лесі Українки та обробки народних пісень, записаних із її голосу. Композиторська складова в бандурному репертуарі представлена дещо менше, порівняно з творчістю Т. Шевченка.

Організація «Об'єднання демократичної української молоді» (ОДУМ) була створена 1950 р. у Нью-Йорку. Протягом року було організовано 18 філій ОДУМ у США та 8 – у Канаді. Одним із провідних напрямів організації стало проведення літніх таборів для молоді. Табір 1991 р. носив ім'я Лесі Українки. В його рамках відбувся і навчання бандуристів, репертуар якого був зафіксований інструктором – відомим бандуристом Віктором Мішаловим [6–7].

Першим жіночим бандурним колективом у США стала зорганізована в 1956 р. Дівоча капела бандуристок при Осередку СУМА ім. Пилипа Орлика в Детройті під мистецьким керівництвом *Петра Потапенка*, одного з диригентів Капели бандуристів імені Т. Шевченка (1959–1964). Домінуючою формою виступів капели стали літературно-музичні композиції, де поряд з музичними творами звучали віршовані й прозові тексти Т. Шевченка, Лесі Українки, І. Франка, С. Петлюри, Є. Маланюка, В. Пачовського, О. Олеся, Б. Лепкого, Я. Славутича. «Внаслідок цього кожний виступ ансамблю сприймався не лише як звичайна концертна акція, а й як помітне явище в національному житті, пройняте ностальгією та палкою любов'ю до рідної землі» [2].

У репертуарі колективу були різножанрові українські народні пісні – історичні, ліричні, жартівливі, стрілецькі, повстанські – в більшості в аранжуванні П. Потапенка, а також твори на слова Т. Шевченка, Лесі Українки, авторські композиції Р. Купчинського, Г. Китастого. За роки існування (до 1982 р.) капела постійно виступала перед українськими громадами США та Канади, брала участь у мистецькій частині з нагоди відкриття пам'ятника Т. Шевченкові у Вашингтоні (1964). На фоні численних чоловічих колективів того періоду в діаспорі Дівоча капела бандуристок приваблювала «камерністю, здатністю заглибитися у потаємні куточки душі, емоційною витонченістю,

самобутньою музичною акварельністю» [2]. Капела записала ряд тематичних платівок («Мій рідний краю», «Нагадай, бандуро», «Українські колядки» та ін.). Так, на платівці «Нагадай, бандуро, співами» представлений твір на вірші *Лесі Українки* «Гетьте, думи» в аранжуванні П. Потапенка.

Важливим є внесок у популяризацію й утвердження бандури в Канаді *Віри Зелінської* (1952–2012). Уродженка Тернопільщини, з 1996 року В. Зелінська працювала у Торонто як викладач гри на бандурі при *українській суботній школі імені Лесі Українки*. У 2001 році вона організувала дитячу капелу бандуристів «Золоті струни» при Соборі Успення Пресвятої Богородиці. Колектив – постійний учасник Українського музичного фестивалю в Торонто. Капела «Золоті струни» записала три компакт-диски і відеофільм [17]. Здобутки В. Зелінської були оцінені високими званнями заслужений працівник культури України (1989) і заслужена артистка України (2009). Важливою в роботі школи стала організація літніх таборів. Сьогодні справу Віри Зелінської продовжує її донька – бандуристка Оксана Зелінська-Шевчук.

При Школі українознавства Баунд-Бруку в Нью-Джерсі (США) 1972 р. був організований *Ансамбль бандуристок імені Лесі Українки*. Його першим керівником був Роман Левицький, пізніше Володимир Юркевич. У складі колективу було 7 учасниць, які активно концертували у містах США. *Роман Левицький* (1908–1999) увійшов до історії бандурного мистецтва як керівник Капели бандуристів імені Г. Хоткевича та ініціатор навчання бандуристів (школа гри в Нью-Джерсі та Музичному Інституті Нью-Йорку, США). *Володимир Юркевич* (1923–1985) – колишній учень львівської школи Ю. Сінгалевича, у США проживав з 1950 р., організатор і керівник капели «Галичина» [4, с. 165–166].

У Мельбурні (провінція Вікторія, Австралія) кобзарське мистецтво започаткував Дмитро Носяра, який виступав як соліст на концертах. У 1978 р. Ігор Якубович створив *Школу гри на бандурі ім. Лесі Українки* в Нобл Парку (Мельбурн). При школі був заснований і *Ансамбль бандуристів імені Лесі Українки* (1984) з кращих учнів школи. Школа, а потім і ансамбль брали участь в українських концертах і академіях. Бандуристи співпрацювали з Молодечим Катедральним хором у Мельбурні і з хором

«Черемош». Учасники ансамблю виступали на фольклорних фестивалях компанії Шел (щорічно від 1982 р.), а також крайових семінарах бандуристів у Сіднеї (1981, 1985) і Мельбурні (1983, 1984) [4, с. 191].

До Тисячоліття Хрещення Руси-України 1987 р. у залі «Albert Hall» у місті Канберрі відбулася урочиста академія за участю провідних українських колективів Австралії, серед яких був і ансамбль бандуристів ім. Лесі Українки. А у Мельбурні 14 серпня 1988 р. відбулись Ювілейний екуменічний молебень та концерт в «Town Hall», де взяли участь хор «Черемош» (дир. М. Костюк), жіночий православний хор ім. св. Володимира (дир. К. Косенко), молодіжний катедральний хор (дир. О. Тарнавська), ансамбль бандуристів ім. Лесі Українки (мистецький керівник І. Якубович), які виконали – «Отче наш» М. Вербицького, «Херувимську» і «Прийдіте, воспоїм людіє» Д. Бортнянського, «Ангел сповіщав» і «Молитва до св. Володимира» А. Гнатишина та ін. [8, с. 219].

Провідними жанрами творчості композиторів діаспори впродовж ХХ ст. були вокальні та вокально-хорові. Як зауважує Г. Карась, «вони представляють різні стильові напрямки, композиторські школи (Н. Нижанківський, С. Туркевич, З. Лисько, М. Гайворонський, В. Безкоровайний, О. Залеський, Г. Китастих, В. Шуть, В. Кіпа, С. Сапрун-мол., С. Яременко, О. Бобикевич, С. Спех, А. Рудницький, А. Гнатишин, І. Соневіцький, Б. Весоловський, Л. Мельник, Л. Кузьменко)» [8, с. 554]. Як правило, композитори діаспори зверталися до поезії Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, С. Воробкевича, М. Шашкевича, М. Вороного, О. Олесья, Б. Лепкого, Б.-І. Антонича, В. Сосюри, В. Симоненка, Є. Маланюка та ін. [8, с. 555]. Окремі з композицій аранжувалися для бандурного супроводу.

Твори на вірші Лесі Українки були і в репертуарі солістів-бандуристів. Так, репертуарний пріоритет співака-бандуриста з Великобританії *Володимира Луціва* – епос – визначався спадковістю традицій полтавської кобзарської школи, представником якої був його вчитель Григорій Назаренко, адже саме для кобзарів полтавської школи епічна складова репертуару становила кількісну більшість. Окремі музичні твори В. Луців отримав безпосередньо від свого вчителя (дума «Про

Богдана Хмельницького» в аранжуванні Г. Китастого, «Думи мої» на слова Т. Шевченка, «Сім струн» на слова Лесі Українки, історичні пісні «Максим козак Залізник», «Запорізький марш», «Морозенко» та ін.), інші самотійно аранжував для голосу з бандурою [4, с. 300].

Значний думовий пласт, реконструйований із записів у збірниках Ф. Колесси, а отже опосередковано й від Лесі Українки, входив до репертуару Василя Ємця і Зіновія Штокалка (США).

Молодий бандурист *Юрій Фединський* (н. 1975 р, США) – сучасний популяризатор старовинних епічних жанрів та відповідного інструментарію (вересаєва кобза, старосвітська бандура, торбан – «панська» бандура). Отримавши первинну музичну освіту в США, у т. ч. бандурну – в Ю. Китастого, Ю. Фединський продовжив навчання в Україні, ставши членом Київського Кобзарського цеху, самотійно вивчаючи старовинні жанри, виготовляючи традиційні інструменти. Вже понад 10 років він живе і працює в Україні, часто виступає на етнофестивалях, концертах, займається вуличним музикуванням, а також представляє свої досягнення за кордоном, перед українцями діаспори. В його репертуарі відтворення українських кобзарських дум, зібраних і зафіксованих Ф. Колессою, Л. Українкою, М. Лисенком від кобзарів М. Кравченка, О. Вересая та Г. Гончаренка. Всі думи виконуються також на реконструйованих ним особисто інструментах цих кобзарів. Виконання Ю. Фединського склали аудіодиск «Три брати рідненькі» (2009) [4, с. 175].

Творчість Лесі Українки була актуалізована й на міжнародному фестивалі «Бандура-2000», що відбувся 17–19 березня 2000 року в Оаквілі поблизу Торонто (Канада). Ця подія здійснилася завдяки канадській фундації «Бандура» та її голові Оксані Реві, а також головному ідеологові фундації, бандуристові, заслуженому артистові України Віктору Мішалову. До Торонто, щоб обмінятися досвідом, проблемами, планами на майбутнє, прибули бандуристи, композитори, конструктори та студенти. Під час триденного фестивалю було проведено круглі столи та тематичні концерти. Перший концерт був присвячений думам. Його відкрив В. Мішалов короткою лекцією, у якій наголосив про відновлення інтересу до цього жанру, згадуючи

внесок видатних особистостей у збереження дум – Миколи Лисенка, Лесі Українки, Філарета Колесси, Дмитра Яворницького, Дмитра Ревуцького та ін. У тематичному концерті виступили: В. Мішалов (Торонто), який виконав думу «Про бідну вдову» на старосвітській бандурі, Наталка Гіль (Львів–Торонто) – «Плач Ярославни», Владислав Король (Ізраїль) – «Дума про Марусю Богуславку», Лариса Дедюх (Київ) – «Плач Ярославни» – на бандурах київського типу (чернігівської та львівської фабрик музичних інструментів) і Тарас Лазуркевич (Львів), який виконав «Думу про козака Голоту» на бандурі «Львів'янка» харківського типу Василя Герасименка [4, с. 317–318].

Висновки дослідження. Таким чином, творчість Лесі Українки – фольклористична і літературна – отримала своє визнання і продовження в українському бандурному мистецтві, зокрема і в середовищі українського зарубіжжя. Записи кобзарів, здійснені чи ініційовані нею, слугували основою не лише для наукових, але й навчально-методичних праць, сприяли збереженню кобзарських традицій в діаспорі, реалізованих зокрема у реконструкції думового репертуару. Композиторська творчість (пісні, обробки народних пісень) на вірші Лесі Українки, хоча й меншою мірою, також стала складовою виконавської та звукозаписної творчості солістів та колективів українського зарубіжжя.

Література

1. Бобечко О. Місце і роль мистецької діяльності Лесі Українки в розвитку бандурного мистецтва в Україні. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2014. Вип. 20(2). С. 243–247.
2. Гордійчук М. Бандура діаспори : вступне слово // Під срібний дзвін бандур. З репертуару Капели бандуристів імені Т. Шевченка та Дівочої капели бандуристок м. Детройт (США). К. : Муз. Україна, 1993. С. 9.
3. Дутчак В. «Живі струни» Уласа Самчука – бандурне мистецтво в історичному розрізі. *Наукові записки. Серія «Мистецтвознавство»*. Тернопіль–Київ. № 1(13). 2005. С. 102–108.
4. Дутчак В. Бандурне мистецтво українського зарубіжжя ХХ – початку ХХІ століття [Монографія]. Івано-Франківськ: Фоліант, 2013. 488 с. +72 іл.
5. Ємець В. Ємець В. Кобза і кобзарі. Берлін : Українське слово, 1923. (репринтне вид. К. : Музична Україна, 1993). 111 с.
6. Збірник інструментальних п'єс для бандури [упоряд. В. Мішалов]. Канада: Кобзарський табір ОДУМ ім. Лесі Українки, 1991. 38 с.

7. Збірник вокальних творів в супроводі бандури [упоряд. В. Мішалов]. Канада: Кобзарський табір ОДУМ ім. Лесі Українки, 1991. 44 с.
8. Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття : монографія. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. 1164 с.
9. Кисельов Г. Сім струн серця: (Музика в житті і творчості Лесі Українки) / За ред. Т. В. Шеффер. К. : Муз. Україна, 1968. 86 с.
10. Колесса Ф. Мелодії українських народних дум. К. : Наукова думка, 1969. 592 с.
11. Колекція фоноваликів Філарета Колесси [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://commons.wikimedia.org/wiki/Filaret_Kolessa_phonograph_cylinder_collection/uk.
12. Конопленко-Запорожець П. Кобза і бандура. Вінніпег, Канада. 1963. 167 с.
13. Куровська І. Кобзарство як феномен української духовності (на матеріалі Кримського регіону) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознав. : 17.00.03; Харк. нац. ун-т мистец. ім. І. П. Котляревського. Х., 2012. 20 с.
14. Людкевич С. Відродження бандури. Дослідження, статті, рецензії, виступи. Львів : Дивосвіт, 2000. Т. 2. С. 182–184.
15. Мішалов В. Харківська бандура : культурологічно-мистецькі аспекти генези і розвитку виконавства на українському народному інструменті. Харків : Видавець Савчук О. О., 2013. 368 с. ; 109 іл. / Серія «Слобожанський світ». Випуск 7.
16. Нирко О. Кобзарство Криму та Кубані. Львів : Сполом, 2006. 356 с.;
17. Офіційний веб-сайт ансамблю «Золоті струни» [Електронний ресурс]. Режим доступу : e-kontakt.info/.
18. Самчук У. Живі струни. Бандура і бандуристи. Детройт: УВАН, 1976. 466 с.
19. Яросевич Л. Леся Українка і музика. К.: Муз. Україна, 1978. 125 с.
20. Lutsiv V. Kobza-Bandura and «Dumy» and their significance in the history of the Ukrainian People. The Ukrainian review. The Association of the Ukrainians in Great Britain. 1966. №1. P. 53–70.